

Een praktische uitwerking van het
dyslexie beleid op Stein; voor
docenten, leerlingen en ouders.

Dyslexie beleid op Stein

Januari 2016

Inhoudsopgave

Inleiding.....	2
1. Wat is dyslexie?.....	3
Definitie.....	3
Leerlingen over dyslexie.....	3
Wanneer is een leerling dyslectisch?.....	3
2. Plaatsing van leerlingen met dyslexie op STEIN.....	4
3. Begeleiding op Stein.....	5
Taken en verantwoordelijkheden binnen het team	5
De zorgcoördinator	5
De mentor	5
De vakdocent	6
De leerling	6
Ouders.....	7
4. In de les	8
De taalpas.....	8
Schoolbrede afspraken waar ook dyslectische leerlingen bij gebaat zijn.....	8
Extra mogelijkheden voor de begeleiding van de leerling met dyslexie	8
De 5 rollen.....	9
Toetsen en beoordeling	10
5. Training omgaan met dyslexie	11
6. ICT ondersteuning.....	11
7. Dispensatie.....	12
8. Examenregeling.....	13
Schoolexamens	13
Centraal examen in mei	13
9. Informatie voorziening.....	15
Ouderinformatieavond	15
Startgesprek met de mentor.....	15
Open dag.....	15
10. Lijst met gebruikte afkortingen.....	16
11. FAQ (uit 'masterplan dyslexie')	17
12. Bruikbare websites.....	21

Dyslexie beleid op Stein

Inleiding

In onze visie moeten onderwijs en begeleiding nauw op elkaar zijn afgestemd, met name in de klas. Op Stein vervult de docent dan ook een centrale rol in de begeleiding. Met de invoering van passend onderwijs wordt die rol alleen maar belangrijker.

Om elke leerling een passend onderwijsaanbod te doen, is het essentieel dat we alle leerlingen in beeld hebben en uitgaan van hun kansen en mogelijkheden. Dit plan beschrijft de structuur, rolverdeling, verantwoordelijkheden en procedures die we daarvoor inzetten ten aanzien van leerlingen met dyslexie.

Doel van dit plan is dat de leerling met dyslexie leert hiermee om te gaan en een diploma haalt dat past bij zijn niveau. Wij verwachten dat de leerling zelf verantwoordelijkheid neemt voor zijn leerproces en wij verwachten dat ouders daarbij vanaf de start actief betrokken zijn. Want goed onderwijs, dat maak je samen.

Daniëlla van den Beemt, directeur

Januari 2016

1. Wat is dyslexie?

Definitie

Dyslexie betekent letterlijk: niet kunnen lezen. De term komt uit het Grieks. Dys = niet goed functioneren, beperkt, en lexis = taal of woorden.

Bij dyslexie gaat lezen, spellen en ook zelfs schrijven, gezien de leeftijd en het onderwijsniveau, veel te moeizaam, terwijl iemand wel een gemiddelde intelligentie heeft. Er is alleen sprake van dyslexie als er geen andere oorzaken zijn die de leesproblemen kunnen verklaren. Bij dyslexie kunnen zowel lees- als spellingsproblemen voorkomen, maar deze komen ook los van elkaar voor.

Officieel wordt dyslexie in Nederland aangeduid als:

"Een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau."

Hardnekkigheid is een belangrijk kenmerk van dyslexie, niet alleen bij het leren lezen en spellen, maar ook bij het snel en vlot kunnen lezen.

Bron: Steunpunt van dyslexie

Leerlingen over dyslexie

"Ik ben er op de basisschool aan gewend geraakt om mijn toetsen gesproken te krijgen. Zo heb ik ook mijn Citotoets gedaan. Daarom heb ik daarbij goede resultaten gehaald"

"Het is belangrijk dat mijn leerkrachten weten dat ik dyslexie heb, ik doe daardoor veel langer over mijn toetsen"

"Een boek lezen? Echt niet, dat vind ik gewoon niet leuk..."

Wanneer is een leerling dyslectisch?

Leerlingen zijn officieel dyslectisch wanneer dat door testen is gebleken. Die testen zijn afgenomen door een erkend orthopedagoog/psycholoog, gekwalificeerd voor het uitvoeren van psychodiagnostisch onderzoek met specialistische kennis op het gebied van leerstoornissen. In het verslag van de orthopedagoog/psycholoog horen ook adviezen te staan met betrekking tot het onderwijs aan deze leerling. De leerling krijgt een dyslexieverklaring met een onbepaalde geldigheidsduur. Wel kunnen er aanpassingen nodig zijn, indien bepaalde omstandigheden zich wijzigen in de loop van de tijd.

2. Plaatsing van leerlingen met dyslexie op STEIN

De aanmelding van leerlingen op STEIN vindt plaats door de basisschool via Onderwijs Transparant. De basisschool levert hierin het onderwijskundig rapport. In het onderwijskundig rapport zal melding gedaan worden van dyslexie. Verdere informatie krijgt STEIN tijdens de warme overdracht van de basisschool. Er wordt specifiek gevraagd naar de ondersteuningsbehoefte van de leerling, de hulpmiddelen die de leerling gebruikt en de wijze waarop de leerling begeleid is. Tevens is het belangrijk te weten of de basisschool in bezit is van de dyslexieverklaring en bijbehorend onderzoeksverslag.

Na aanmelding ontvangen ouders een intakeformulier . Doel van het intakeformulier is de leerling beter te leren kennen. Ouders worden verzocht extra informatie met betrekking tot de dyslexie te geven en de dyslexieverklaring en het onderzoeksrapport ter beschikking van de school te stellen.

Het is belangrijk de ondersteuningsbehoefte van de leerling vanaf het begin van de schoolcarrière duidelijk te hebben, zodat aangesloten kan worden op de begeleiding die al gegeven is op de basisschool.

3. Begeleiding op Stein

Taken en verantwoordelijkheden binnen het team

De begeleiding van een leerling die op de Stein binnenkomt met een dyslexie verklaring verloopt via een bepaalde route. De plaatsingscommissie van de Stein verwerkt de informatie van de basisschool en het intake verslag dat door ouders is ingevuld. Deze informatie wordt gedeeld met de mentor en de zorgcoördinator van het team. Al voor het schooljaar start, moeten de dyslexieverklaring en het onderzoeksrapport op school aanwezig zijn. Ook moet duidelijk zijn met welke hulpmiddelen de leerling op de basisschool heeft gewerkt.

Bij de zorg voor juiste begeleiding hebben de hierna genoemde personen ieder een eigen verantwoordelijkheid.

De zorgcoördinator

- ✓ Voegt de dyslexieverklaring en het onderzoeksverslag toe aan het leerling dossier van de administratie. De administratie zet dan in magister een vermelding dat de leerling dyslectisch is
- ✓ Maakt een taalpas waarop de faciliteiten staan waar de leerling gebruik van maakt
- ✓ Maakt een overzicht van alle dyslectische leerlingen per leerjaar, dit wordt op een centrale plaats toegankelijk gemaakt voor alle docenten (I-schijf)
- ✓ Informeert het team over actuele ontwikkelingen op het gebied van dyslexie en over afspraken die schoolbreed gelden

De mentor

- ✓ Maakt een kopie van de dyslexieverklaring en het onderzoeksverslag, als dit nog niet in het dossier van de leerling zit
- ✓ Informeert bij de leerling welke ondersteuning de leerling gehad heeft op de basisschool en met welke hulpmiddelen de leerling gewend is te werken (bijv. Kurzweil)
- ✓ Geeft de taalpas aan de leerling met uitleg van de verleende faciliteiten
- ✓ Maakt het startarrangement en vermeldt hierin de ondersteuningsbehoeften van de leerling
- ✓ Geeft in het groepsoverzicht duidelijk aan welke leerlingen in de klas dyslectisch zijn
- ✓ Informeert een aantal keren per jaar (in aanloop naar de TRIA's) of de geboden faciliteiten toereikend zijn
- ✓ Communiqueert deze informatie met de zorgcoördinator en de TL tijdens de TRIA
- ✓ Verzamelt signalen over het functioneren van de dyslectische leerlingen (van leerling, ouders, team), registreert belangrijke zaken in Magister/ LVS en onderneemt actie waar mogelijk

De vakdocent

Weet welke leerlingen dyslectisch zijn en verleent de faciliteiten waar de leerling recht op heeft volgens de taalpas, *bijvoorbeeld*:

- Geeft verlengde toets tijd
- Telt spelfouten beperkt mee (binnen de vakgroep zijn hierover afspraken gemaakt)
- Gaat bij tegenvallende resultaten in gesprek met de leerling om een passende oplossing te zoeken
- Geeft gelegenheid hulpmiddelen in te zetten
- Levert een toets aan in gewenst format (PDF, Word) indien leerling werkt met voorleessoftware.
- Houdt rekening met dyslecten, bv. als leerling meerdere (taal)toetsen heeft op één dag, een te korte voorbereidingstijd heeft o.i.d.
- Laat bij toetsen met keuzes uit A, B, C, D antwoorden deze letters altijd als hoofdletter opschrijven, om vergissing tussen *b* en *d* te voorkomen
- Zorgt voor een antwoordblad

De leerling

- ✓ Heeft een positieve en actieve houding, neemt zelf initiatief waar nodig.
- ✓ Maakt actief gebruik van de geboden faciliteiten
- ✓ Weet welke ondersteuning hij/zij nodig heeft
- ✓ Schrijft boven het cijfervak het woord "taalpas"
- ✓ Is verantwoordelijk voor de technische hulpmiddelen die zij/hij gebruikt en gaat hier verantwoordelijk mee om
- ✓ De leerling weet zelf hoe hij/ zij de technische hulpmiddelen kan gebruiken; weet er zelfstandig mee om te gaan
- ✓ Maakt alleen van die faciliteiten gebruik waar hij/zij recht op heeft
- ✓ Bij misbruik van de compenserende faciliteiten vervallen deze per direct
- ✓ Oefent zowel op school als thuis het lezen (en/ of schrijven) zo veel mogelijk

Ouders

Van ouders verwachten wij dat zij hun kinderen stimuleren zelf verantwoordelijk te zijn voor hun eigen leren en zo meedenken in oplossingen. Daarom verwachten we van ouders een ondersteunende, positieve en actieve houding. Ouders zijn zich bewust van het feit dat hun kind extra tijd en inzet nodig zal hebben voor het behalen van goede resultaten voor de moderne vreemde talen. Zij nemen contact op met de mentor wanneer zij problemen ervaren en hebben een actieve houding bij het oplossen daarvan. Op reguliere ouderavonden is er gelegenheid om de voortgang van de leerling te bespreken. Mocht de begeleiding op school niet toereikend zijn, dan zoeken ouders buiten school extra hulp en ondersteuning.

4. In de les

De taalpas

De leerling krijgt een taalpas die aangeeft waar de leerling volgens het onderzoeksrapport recht op heeft. Wanneer de ondersteuningsbehoefte van de leerling duidelijk is, wordt deze informatie verwerkt op de taalpas. De zorgcoördinator maakt de pas en de mentor reikt deze uit aan de leerling.

De faciliteiten die op de taalpas vermeld kunnen staan, zijn:

1. Verlengde toetstijd
2. Beperkt meetellen spelling (in examenwerk tellen spellingsfouten wel mee)
3. Gebruik technische hulpmiddelen

In Magister wordt een aantekening gemaakt in het logboek, waarin de informatie die op de taalpas staat ook wordt vermeld. Als de leerling een schriftelijke overhoring heeft, noteert hij/ zij op het antwoordblad boven het cijfervak: taalpas.

Schoolbrede afspraken waar ook dyslectische leerlingen bij gebaat zijn

- * Geef een repetitie 1 week van te voren op
- * Zet het HW duidelijk in Magister
- * Bespreek de toetsen na, klassikaal of individueel
- * Bied de leerstof op verschillende manieren aan, houd rekening met verschillende leerstijlen

Voor de vakdocent is het belangrijk om te weten waar de persoonlijke kansen en mogelijkheden van de leerling met dyslexie liggen. Elke docent kan door eenvoudige maatregelen veel betekenen voor de leerling, deze maatregelen zijn met name bedoeld om de leerling zelfvertrouwen te geven en succeservaringen op te laten doen. Het is belangrijk voor de leerling dat de docent zijn leesproblemen erkent. Maak de problemen bespreekbaar door er open mee om te gaan. Door in gesprek te gaan met de leerling komt de docent erachter waar de leerling bij het vak behoefte aan heeft. Zo kunnen afspraken gemaakt worden en verwachtingen worden uitgesproken.

Extra mogelijkheden voor de begeleiding van de leerling met dyslexie

Tijdens de les kan een docent een aantal faciliteiten bieden afhankelijk van de onderwijsbehoefte van de leerling.

Hieronder volgt een overzicht waar een leerling met dyslexie behoefte aan *kan* hebben:

- Extra tijd bij het maken van opdrachten (maximaal 20%)
- Zorgen dat er van eigen fouten geleerd wordt
- Werkboek / schrift checken
- Regelmatig nakijken
- Hand-out aantekening aanleveren
- Hulp bij het maken van aantekeningen
- Overzichtelijke en sobere lay-out
- Tijd geven om tekst rustig door te lezen
- Voorleesbuddy (medeleerling)
- Wisselende werkvormen zodat de leerling zijn sterke kant kan laten zien
- Mondelinge instructie kort en krachtig
- Helder taalgebruik hanteren
- Leerwerk in stukken verdelen
- Tijd om de laptop op te starten en spraakondersteuning in te schakelen
- Rekening houden met overig huiswerk (vooral moderne vreemde talen)

De 5 rollen

De docent werkt in zijn lessen en tijdens instructie momenten volgens het model van de 5 rollen van de docent. Deze rollen komen ieder lesuur terug en zorgen voor structuur en duidelijkheid voor de leerling.

1^e rol: gastheer – de docent stemt af op de leerlingen

2^e rol: presentator – de docent vangt en houdt de aandacht

3^e rol: didacticus – de docent geeft instructie en zet de leerlingen aan het werk

4^e rol: pedagoog – de docent zorgt voor veiligheid en grijpt in waar nodig

5^e rol: afsluiter – de docent sluit de les goed af (terugblik en vooruit blik)

De zes items van de instructie zijn als volgt:

1. **Wat** ga je doen?
2. **Hoe** ga je het doen?
3. **Hoe lang** krijg je er voor?
4. Welke **hulp** mag je gebruiken?
5. Wat ga je doen als je **klaar** bent?
6. Wat doen we met deze **opbrengst**?

Vervolgens werken we met het 3 fasen model. Dit model biedt structuur waar een leerling met dyslexie veel profijt van kan hebben.

Toetsen en beoordeling

Er zijn enkele specifieke afspraken gemaakt rondom toetsen en beoordelen van taken van een leerling met dyslexie.

Schoolbrede afspraken zijn:

- De toets wordt gemaakt in lettertype Arial 12 regelafstand 1,5.
- De lay-out van de toets is overzichtelijk.
- Extra tijd bij schriftelijk werk, indien nodig/gewenst. *(Bij SO's, repetities en toetsen voor het schoolexamen is dit 20 procent. Op het CSE is de verlenging standaard een half uur).*
- Bij andere vakken dan de talen tellen de spelfouten niet of minder zwaar mee. Als het antwoord van de leerling herkenbaar is, wordt het goed gerekend.
- Digitaal toetsen met spraakondersteuning is toegestaan, indien dit specifiek is vermeld op de taalpas en de leerling in het bezit is van een programma voor spraakondersteuning.
- Als de resultaten voor toetsen achterblijven, kan de leerling het dringend advies krijgen gebruik te maken van technische hulpmiddelen.

5. Training omgaan met dyslexie

Tijdens de middelbare school worden leerlingen zich bewuster van de dyslexie. Ze bemerken dat ze tegen schoolzaken aanlopen, meer tijd nodig hebben. Hierdoor kan de leerling aan zichzelf gaan twifelen en kan het zelfvertrouwen zakken.

Wij bieden voor dyslectische leerlingen de cursus “Omgaan met dyslexie” aan.

Deze training heeft tot doel de leerlingen beter om te leren gaan met hun dyslexie. Dit door hen bewust te maken van wat dyslexie nu eigenlijk is en dat dit een handicap is die zij moeten accepteren. Zij leren zelf hiervoor verantwoordelijkheid te nemen en daarop te acteren. Het is daarom belangrijk om te weten welke hulpmiddelen er zijn en hoe die in te zetten op school om de juiste resultaten te behalen. Speciale aandacht is er ook voor het vak Engels. Dit door o.a. het delen van ervaringen en “tips and tricks” van medeleerlingen.

6. ICT ondersteuning

Een laptop kan voor een leerling met dyslexie een goede vorm van ondersteuning bieden. Allereerst kunnen er programma's op geïnstalleerd worden die leerlingen spraakondersteuning bieden (Kurzweil, Sprint, L2S, enz.) en het mogelijk maken dat de lesmaterialen (boeken) en toetsen worden voorgelezen. Ouders moeten hiervoor zelf een licentie aanschaffen.

Ook voor leerlingen die geen spraakondersteuning nodig hebben, kan de laptop ondersteunend voor het leerproces worden ingezet: de tekst kan bijvoorbeeld worden vergroot.

Ook voor leerlingen die moeilijk leesbaar schrijven, kan het werken op een laptop uitkomst bieden, wanneer ze de antwoorden op toetsvragen getypt mogen inleveren.

Voor leerlingen die moeite hebben met automatiseren kan het werken met WRTS (een digitaal overhoor programma) een positieve uitwerking hebben op de leerresultaten.

7. Dispensatie

Dispensatie voor een taal wordt in alleen in uitzonderlijke situaties verleend. Allereerst zal moeten zijn aangetoond dat een leerling als gevolg van zijn dyslexie niet in staat is bepaalde onderdelen van een vak op voldoende niveau te beheersen. Hierover wordt advies gevraagd aan de betrokken docenten. In enkele gevallen wordt ervoor gekozen een aangepast programma voor een vak aan te bieden.

Voorwaarde voor het verlenen van dispensatie is dat de leerling gebruik maakt van alle geboden faciliteiten, dus ook van spraakondersteuningssoftware.

Bij het verlenen van dispensatie volgen wij de door de onderwijsinspectie vastgestelde voorwaarden. Voor alle duidelijkheid; de onderwijsinspectie heeft bepaald dat er vrijstelling gegeven kan worden voor één vreemde taal, dus Duits óf Frans . Voor Nederlands en Engels kan geen vrijstelling worden verleend.

8. Examenregeling

Schoolexamens

Bij schoolexamens heeft een school de mogelijkheid om faciliteiten te bieden die zijn aangepast op de individuele begeleidingsbehoefte van de leerling. Uit gesprekken met leerlingen blijkt bijvoorbeeld dat zij veel last kunnen hebben van tijdsdruk (o.a. door klasgenoten die eerder klaar zijn met de toets) en omgevingsgeluid. Daarom is er een apart lokaal voor leerlingen met een dyslexieverklaring tijdens de schoolexamens.

Wij bieden tijdens SE-weeken:

- Tijdsverlenging (20% verlenging, dus een lesuur van 50 minuten wordt met 10 minuten verlengd)
- Bij toetsen met veel tekst wordt, indien mogelijk, gewerkt met gesproken ondersteuning via de computer. Deze toetsen worden ingeroosterd in een lokaal met voldoende computers.

Centraal examen in mei

De leerling met een dyslexieverklaring kan voor het centraal examen aanspraak maken op een wettelijke regeling. Deze regeling geeft de directeur de volgende bevoegdheid: “toestaan dat een gehandicapte kandidaat het examen geheel of gedeeltelijk aflegt op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van die kandidaat”. Aanvullende eis is dat de leerling gedurende de schoolloopbaan daadwerkelijk is begeleid en gewend is om te werken met de aanpassingen (bijvoorbeeld het gebruik van een Daisyspeler of een laptop met een spraakondersteuningsprogramma). Zowel de verklaring en rapport moeten in het dossier aanwezig zijn.

Voor wat betreft de lay-out van de Centrale examens geldt dat lettertype Arial, grootte 12 gebruikt wordt bij toetsen in alle leerjaren van het VMBO, dit geldt dus ook voor examenwerk.

De leerlingen van de basis en kader gerichte leerweg krijgen bij hun Centraal eindexamen een beeldscherm examen. Bij dit examen is er een speciale dyslecten versie, waarbij alle tekst wordt voorgelezen.

Wij bieden tijdens het CE:

- Tijdsverlenging
- Bij schriftelijke examens: Gebruik Daisy speler (de mentoren hebben geïnventariseerd welke leerlingen gebruik maken van een Daisy-speler tijdens het centraal examen)
- Bij beeldschermexamens gesproken ondersteuning.
- Gebruik van (eigen) laptop of gebruik van computer in verband met gesproken ondersteuning en/of schrijfondersteuning (spellingscontrole toegestaan). Hierover worden voor elke leerling individueel besluiten genomen, zie ook de tekst hieronder.

Tot slot kunnen er, in overleg met mentor, zorgcoördinator en examensecretariaat, aanvullende afspraken worden gemaakt met de leerling - passend binnen de mogelijkheden van de school en voortkomend uit de aanbevelingen in de dyslexieverklaring. Ook hierbij geldt dat de leerling gedurende de schoolloopbaan daadwerkelijk is begeleid en gewend is om te werken met de aanpassing.

NB: Aanvullende maatregelen op basis van dyslexieverklaring:

Afspraken dienen in overleg met mentor, zorgcoördinator en examensecretariaat vastgelegd te worden **vóór 1 oktober van het examenjaar.**

9. Informatie voorziening

Het beleid van het VMBO ten aanzien van dyslexie staat op de site en is te vinden onder de zoekterm 'dyslexie'. Hierbij moet opgemerkt worden dat het beleid van beide locaties van elkaar verschilt. De mentor is de spil van de begeleiding, ook ten aanzien van dyslexie. Ouders en leerlingen kunnen aan de mentor vragen stellen. Als het nodig is kan voor het beantwoorden van de vragen advies ingewonnen worden bij de zorgcoördinator.

Ouderinformatieavond

Aansluitend aan de informatieavond voor ouders van brugklasleerlingen wordt voor ouders van dyslectische leerlingen een informatiebijeenkomst georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst wordt het dyslexiebeleid besproken en concreet gemaakt.

Startgesprek met de mentor

In het startgesprek met de dyslectische leerling informeert de mentor bij de leerling welke ondersteuning hij/zij nodig heeft ten aanzien van de dyslexie. De faciliteiten worden besproken verlengde toetstijd, het beperkt meetellen van spelfouten en het gebruik van technische hulpmiddelen (zoals een Daisy-speler of een laptop, al of niet met een spraaktaalprogramma) Deze ondersteuningsbehoefte wordt in het startarrangement vermeld en in magister gezet. Gedurende het schooljaar verzamelt de mentor signalen over het functioneren van de dyslectische leerlingen (van leerling, ouders, team) en neemt actie als dat nodig is. Zij geven de taalpas aan de leerlingen en geven hierbij uitleg over de faciliteiten die erop vermeld staan.

Open dag

Tijdens de open dag is een lokaal gereserveerd voor de leerlingbegeleiding. In dit lokaal staan de zorgcoördinatoren die informatie verstrekken over het dyslexiebeleid van de locatie aan de Steinhagenseweg en vragen van ouders en leerlingen hierover kunnen beantwoorden. Voor specifieke vragen wordt verwezen naar de zorgcoördinator.

10. Lijst met gebruikte afkortingen

CSE:	Centraal Schriftelijk Eindexamen
HW:	Huiswerk
LVS:	Leerling Volgstelsel
SE weken:	School examen weken (PTA's)
SO:	Schriftelijke overhoring
TL:	Teamleider
TRIA:	Voorbespreking voor de rapportvergadering (mentor, zorgcoördinator en teamleider)
ZoCo:	Zorgcoördinator

11. FAQ (uit 'masterplan dyslexie')

Hoeveel tijdverlenging krijgen leerlingen met dyslexie bij examens?

Leerlingen met een dyslexieverklaring hebben bij het centraal examen recht op een standaard tijdverlenging van 30 minuten. Er wordt nagegaan of de leerling daar ook echt behoefte aan heeft.

Voor het centraal schriftelijk en praktisch examen (CSPE) in het vmbo geldt de tijdverlenging niet voor vaardigheidsonderdelen waarbij lezen geen rol speelt. Wel kunnen leerlingen tijdverlenging krijgen bij het lezen ter voorbereiding op de vaardigheidsproef. Bij kleine CSPE-onderdelen kan per onderdeel de tijdverlenging kleiner zijn – bij een korte leestekst past geen halfuur verlenging.

Bij het schoolexamen hebben leerlingen dezelfde rechten als bij het centraal examen, dus ook recht op meer leestijd. Ook hier geldt weer dat tijdverlenging bij voorkeur in verhouding moet zijn met de toets: bij korte toetsen of toetsen met nauwelijks leeswerk is minder tijdverlenging nodig dan bij een lang examen met veel bronnenmateriaal en leeswerk.

Leerlingen die gebruikmaken van de tijdverlenging maken het SE in een apart lokaal.

Mogen examens worden vergroot voor dyslectische leerlingen?

Nee, de tekst van de examens mag niet worden vergroot.

Vanaf 2013 is Arial puntgrootte 12 de nieuwe standaardletter voor het eindexamen. De leerlingen werken voor alle toetsen vanaf leerjaar 1 met deze standaard.

Gelden voor leerlingen met dyslexie andere correctievoorschriften voor spelling?

Nee, de exameneisen zijn voor alle leerlingen hetzelfde. Dit geldt ook voor de correctievoorschriften voor spelling. Bij het schoolexamen bepaalt de school zelf in welke mate spelling meeweegt bij de correctie. De school mag daarbij geen uitzondering maken voor dyslectische leerlingen: de correctievoorschriften gelden voor *alle* leerlingen.

Spelling wordt bij de centrale examens streng beoordeeld. Maakt een leerling twee keer dezelfde fout, dan wordt deze twee keer fout gerekend. Toch weegt spelling nooit zwaarder dan ongeveer een tiende van het totaal aantal te behalen punten voor het examen. Een dyslectische leerling kan nooit meer dan één punt aftrek krijgen voor spelling en kan deze compenseren door tekstbegrip en andere essentiële taalvaardigheden.

Mogen leerlingen met dyslexie gebruikmaken van een tekstverwerker met spellingscontrole en digitaal woordenboek?

De school kan leerlingen bij het examen gebruik laten maken van een tekstverwerker met spellingscontrole. Hierover moet advies aangegeven zijn in het onderzoeksrapport. De school onderzoekt of de leerling behoefte heeft aan een technisch hulpmiddel. Bij de examens waar een woordenboek mag worden gebruikt, is een digitaal woordenboek niet toegestaan.

Heeft een school toestemming nodig van de inspectie voor aanpassingen of vrijstellingen voor dyslectische leerlingen?

Nee, de directie van de school besluit binnen de kaders van de wet over een aangepaste afname van het eindexamen en eventuele aanpassingen of vrijstellingen in het onderwijsprogramma. De onderwijsinspectie hoeft hiervoor geen toestemming te verlenen. Wel moet de directie de aanpassingen bij de inspectie melden en onderbouwen op basis van het dossier van de leerling. In artikel 55 van het eindexamenbesluit staat dat dit 'zo spoedig mogelijk' moeten gebeuren. Deze bepaling onderstreept vooral het belang van een goede afstemming tussen de ondersteuning in het onderwijs en bij het eindexamen.

Let wel: het ontbreken van een reactie van de inspectie kan niet worden opgevat als toestemming. Als gekozen is voor een aanpassing die buiten de voorschriften valt (bijvoorbeeld een andere beoordeling van spelling of het toestaan van een digitaal woordenboek) kan de inspectie ook achteraf het examen ongeldig verklaren.

Voor het melden van aanpassingen bij het afnemen van het examen kan de school gebruikmaken van het meldingsformulier 'Afwijkende wijze van examineren' in het Internet Schooldossier. Een onderdeel van dat dossier is de dyslexieverklaring van de leerling.

Zijn scholen verplicht om aanpassingen of vrijstellingen te verlenen aan dyslectische leerlingen?

Ja, tot op zekere hoogte.

In tegenstelling tot wat het woordje 'kan' in artikel 55 van het examenbesluit doet vermoeden – *De directeur kan toestaan dat een gehandicapte kandidaat het examen geheel of gedeeltelijk aflegt op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van die kandidaat* – is het bieden van adequate

ondersteuning voor leerlingen met dyslexie niet vrijblijvend. 'Kan' zal veeleer als 'moet' moeten worden geïnterpreteerd.

Scholen en schoolbesturen hebben een zorgplicht: alle leerlingen die worden aangemeld of staan ingeschreven en die extra ondersteuning nodig hebben, moet een passend onderwijsaanbod worden geboden. Dat betekent onder meer dat de school leerlingen adequaat moet compenseren voor de gevolgen van hun dyslexie, bijvoorbeeld door het gebruik van hulpmiddelen toe te staan.

Kunnen leerlingen in het vmbo vrijstelling krijgen voor de tweede moderne vreemde taal?

Nee, vrijstelling voor Frans én Duits is niet mogelijk.

In de eerste twee leerjaren van het vmbo is Frans óf Duits als tweede moderne vreemde taal verplicht. Scholen mogen zelf kiezen welke van deze twee zij aanbieden, maar mogen ook beide talen aanbieden. Voor het volgen van alleen Frans of alleen Duits is daarom geen ontheffing nodig. Vrijstelling voor Frans én Duits is niet mogelijk. Op scholen waar maar één taal wordt gegeven, kan dus geen vrijstelling worden gegeven. Een uitzondering kan worden gemaakt voor leerlingen die doorstromen naar de basisberoepsgerichte leerweg (zie Inrichtingsbesluit WVO, artikel 22, eerste lid).

Wel kan de school in de eerste twee leerjaren van het vmbo zelf invulling geven aan het onderwijs in die tweede moderne vreemde taal, omdat er, met uitzondering van Engels, geen kerndoelen zijn voor de moderne vreemde talen. Zo kan er bijvoorbeeld meer nadruk worden gelegd op mondelinge communicatie en minder op leesvaardigheid. De school moet hierbij wel rekening houden met de doorstroommogelijkheden van de leerling.

In de bovenbouw van het vmbo zijn er weinig mogelijkheden tot ontheffingen geregeld, omdat er in de verschillende sectoren veel keuzevrijheid is. Het probleem kan meestal worden omzeild door een vak (lees: Frans of Duits) eenvoudigweg niet te kiezen. De ontheffingsmogelijkheden concentreren zich daarom op de sector Economie.

In de sector Economie moeten leerlingen kiezen tussen wiskunde of een tweede moderne vreemde taal. Ze kunnen dan ook de tweede moderne vreemde taal vermijden door wiskunde te kiezen. Leerlingen die in de eerste twee leerjaren ontheffing hadden voor Frans of Duits, behouden deze ontheffing in de sector Economie. In plaats van Frans of Duits kunnen ze kiezen voor Arabisch, Turks, Spaans, maatschappijleer II, geschiedenis en staatsinrichting of aardrijkskunde. Dit geldt ook voor

leerlingen die onderwijs gaan volgen in de basisberoepsgerichte leerweg en die eerder leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) volgden.

De mogelijke vrijstellingen voor de bovenbouw van het vmbo zijn vastgelegd in het Inrichtingsbesluit WVO, artikel 26n.

Het is de verantwoordelijkheid van de school om per geval de mogelijkheden voor vrijstelling te bekijken. Er is geen toestemming vooraf van de inspectie nodig; de school is wel verplicht de vrijstelling aan de inspectie te melden. De leerling moet in plaats van de taal een vervangend vak kiezen met een normatieve studielast van ten minste 440 uren. De keuze is afhankelijk van het aanbod van de school.

Wanneer het gaat om aanpassingen aan het onderwijsprogramma of om vrijstellingen van (onderdelen van) bepaalde vakken is het van belang om goed de doorstroommogelijkheden van de leerling in het oog te houden. Dit geldt bijvoorbeeld wanneer de school een andere invulling geeft aan het vak Frans of Duits.

Kan een dyslectische leerling vrijstelling krijgen voor Nederlands of Engels?

Nee, vrijstelling voor Nederlands of Engels is niet mogelijk.

Nederlands en Engels zijn verplichte vakken voor alle leerlingen; het minimale niveau dat leerlingen moeten behalen is vastgelegd in de kerndoelen. Artikel 11d van de Wet op het voortgezet onderwijs (WVO) biedt weliswaar ruimte om in individuele gevallen ontheffing te verlenen voor onderdelen van de kerndoelen, maar dit heeft alleen maar zin voor onderdelen van vakken die in de onderbouw worden afgesloten. Nederlands en Engels zijn verplichte eindexamenvakken. Voor exameneisen kan geen ontheffing worden verleend.

Gelden bovenstaande regels alleen voor leerlingen in het eindexamenjaar?

Nee, dezelfde regels gelden voor leerlingen in leerjaar 1, 2 en 3.

12. Bruikbare websites

Steunpunt Dyslexie

<http://www.steunpunddyslexie.nl/>

Dyslexie Web

<http://www.dyslexieweb.nl/>

Masterplan Dyslexie

<http://masterplandyslexie.nl>

Cito

www.cito.nl

Startpagina dyslexie

<http://dyslexie.startpagina.nl>

Dyslexie wegwijzer

<http://www.dyslexiewegwijzer.nl>

Stichting dyslexie Nederland

<http://www.stichtingdyslexienederland.nl>

Hulpsites voor leerlingen:

www.beterspellen.nl

www.wrts.nl

www.huiswerk.tv